

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

KHA VHA

VHE NA

VHUPFIWA

Vhathu vhoṭhe vha re na dzangalelo na vhane vha kwamiwa, nga muthihi nga muthihi na/ kana vha madzangano vha rambiwa u shela mulenzhe kha vhupfiwa nga vhathu nga ha u sedzuluswa hafhu ha khethekanyo 25 ya Ndayotewa u thusa CRC. CRC I ramba mavhonele avho kha mbudziso hedzi:

- Khethekanyo 25 ya Ndayotewa i khou thivhela u dzhiwa ha mavu hu si na mbadelo?
- Ndi tshanduko dzifhio dzine vha nga ṭoḽa u dzi vhona u itela u thoma u shuma kwae ha khethekanyo 25 ya Ndayotewa?

KHETHEKANYO 25 YA NDAYOTEWA NDI MINI?

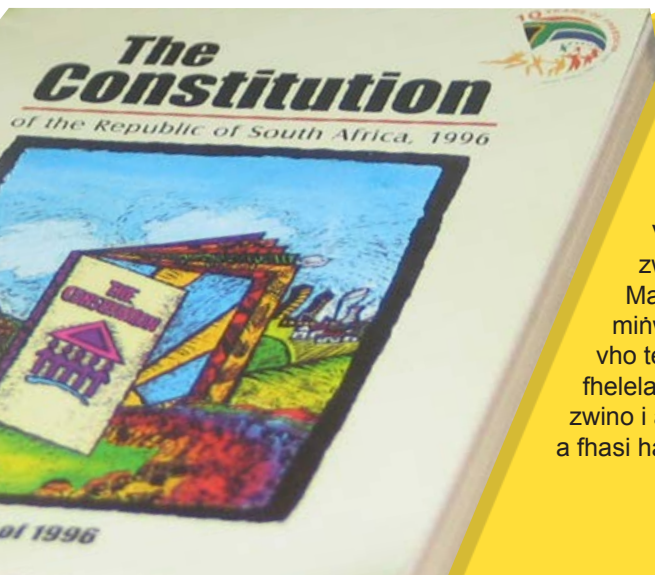
Khethekanyo 25 ya Ndayotewa i divheswa na u takalelwa sa lutavhi lwa ndaka lwa Ndayotewa. Lutavhi lwo bulwaho lu neshedza mbetshelwa yo teaho ya maga ane a tea u tevhelwa musu Muvhuso u tshi tshea u dzhia ndaka kha vathu kana khamphani u itela dzangalelo la tshitshavha. Maitele ane Muvhuso wa dzhia shango u itela dzangalelo la tshitshavha zwi divhea sa u dzhia ndaka.

U dzhia ndaka u itela dzangalelo la tshitshavha zwi nga katela u shumisa mavu, u dzhenisa phaiphi dza maqi, nngu, bada, mbuidzedzo ya mavu na u itela ndivho dza vhulimivhufuwi, vhukati ha zwiwe,

Khethekanyo 25 ya Ndayotewa i isa phanda nga u nea mbetshelwa uri dzangalelo la tshitshavha li katela u diimisela ha tshitshavha kha mbuedzedzo ya mavu na u disa vhusikeleli hu linganaho kha zwishumiswa zwothe zwa mupo zwa Afrika Tshipembe.

Buthano la Lushaka na Khoro ya Lushaka ya Mavundu zwezwino zwi kha di bva u dzhia jikumedzwa la u nea maanda Komiti Thanganelo ya Tshothe nga ha u Sedzuluswa Hafhu ha Ndayotewa ("CRC"), u dzhiela ntha u sedzuluswa na u khwiqiswa hu konadzeaho ha khethekanyo 25 ya Ndayotewa, uri zwi lelutshela Muvhuso u dzhia ndaka, hu tshi katelwa na mavu kha dzangalelo la tshitshavha, hu si na mbadelo.

NDI NGANI HU TSHI SEDZULUSWA HAFHU KHETHEKANYO 25 YA NDAYOTEWA?

Nga mulandu wa maitele a tshitalula a khetululo, vharema vho tangelwa shango nga zwipida zwa milayo yo fhambanaho na mbekanyamaitele, hu tshi katelwa Mulayo wa Mavu wa Vharema wa 1913, vhukati ha zwiwe. U ya nga Mulayo wa Mavu wa Vharema wa 1913 na miwe milayo, Vharema vho vha vho tendelwa u vha na mavu a 13% o fhelela kha la Afrika. Odithi ya mavu ya zwino i amba uri MaAfrika vha na mavu a fhasi ha 2% dza mavu a mahayani

kha mavu a dziḡoroboni a 7%. Hezwi zwi amba uri milayo ya murahu ha khethululo a yo ngo swikela u tandulula u kovhekana ha mavu nga Muvhuso ngauri 8% fhedzi ya mavu yo humiselwa murahu kha vharema u bva nga ḡwaha wa 1994.

Kha vha ḡhogomele milayo phanḡa na murahu ha dimokirasi

Mulayo wa Mavu wa 1913

A ne a ḡḡa u rengisa na ane a ḡḡa u rengisa (Mbekanyam-itele)

Mulayo wa u dzhia Ndaka wa 1975

Mulayo wa Mbuedzedzo ya Pfanelo dza Mavu wa 1994

Mulayo wa Khwiḡiso ya Nyengedzedzo ya Tsireledzo ya Vhuḡe ha Mavu wa 1997

NDI NNYI A RE NA VHUDIFHINDULELI HA U SEDZULUSWA HAFHU UHU?

Phalamennde yo ḡea maanḡa CRC sa zwe ya laedzwa nga Milayo ḡhanganelo ya Phalamennde ya Afrika Tshipembe, Milayo ḡhanganelo 97 – 103 u vha na vhuḡfiwa nga vhathu nga ha Khethekanyo 25 ya Ndayotewa. Nga u ralo, Komiti i ḡo dzhiela ḡḡha zwoḡhe zwine tshitshavha tsha ḡo swikisa, ya amba nga hazwo na u tshea arali zwo tea u khwiḡisa khethekanyo 25 ya Ndayotewa, uri i ḡo ḡea mbetshelwa ya u dzhia ndaka, u katela na mavu hu si na mbadelo.

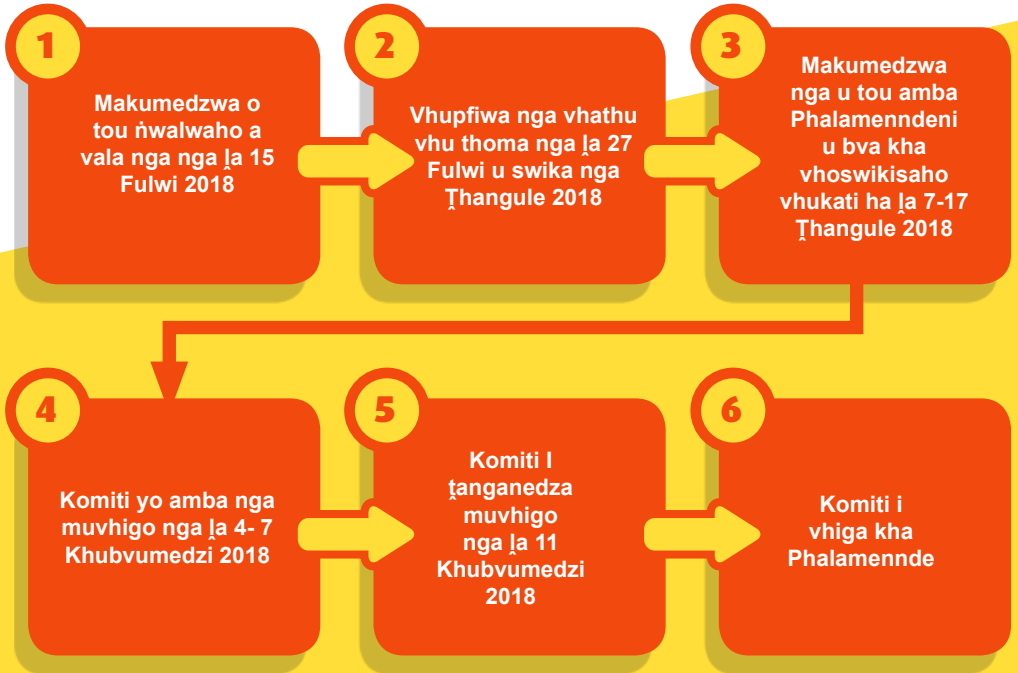
VHA SHELA MULENZHE HANI KHA U SEDZULUSWA HAFHU UHU?

Vhathu vhoḡhe vha re na dzangalelo na vhane vha kwamiwa, nga muthihi nga muthihi na/ kana vha madzangano vha rambiwa u shela mulenzhe kha vhuḡfiwa nga vhathu nga ha u sedzuluswa hafhu ha khethekanyo 25 ya Ndayotewa u thusa CRC. CRC I ramba mavhonele avho kha mbudziso hedzi:

- Khethekanyo 25 ya Ndayotewa i khou thivhela u dzhiwa ha mavu hu si na mbadelo?
- Ndi tshanduko dzifhio dzine vha nga ḡḡa u dzi vhona u itela u thoma u shuma kwae ha khethekanyo 25 ya Ndayotewa?

HU BVELELA MINI NGA MURAHU HA MAKUMEDZWA?

Nga murahu ha makumedzwa, CRC i do tevhela maitete na mbekanya-zwifhinga:

U SEDZULUSWA UHU HU DO VHA VHUEDZA HANI?

- Makumedzwa avho kana mavhonele a nga tūtuedza khonadzeo ya u khwinisa hune ha tea u dzheniswa kha muvhigo une wa do swikiswa tafulani ja Phalamennde nga Komiti.
- U tevhela maitete a u sika milayo ane a tendela Muvhuso u tshi dzhia mavu nga nnda ha mbadelo.
- Vha do zwi limuwa uri Muvhuso, hu si vhadzulapo, vhathu na madzangano, u na maanda a u dzhia mavu u itela dzangalelo ja tshitshavha.
- Maḍuvha a do bva kha uri mbekanyamushumo ya phalamennde yo ima hani.